

Till
Regeringen
Utbildningsdepartementet

Idéburna Skolors Riksförbunds yttrande om betänkandet Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18)

Idéburna skolors riksförbund (ISR) organiserar icke vinstutdelande fristående skolor och arbetar för att stärka möjligheterna för olika idéburna pedagogiska alternativ att bedriva förskola/skola inom det svenska utbildningsväsendet. ISR verkar för att försvara friskolereformens mångfaldssyfte och för en deltagande målstyrning där skolorna själva kan styra över hur verksamheten ska organiseras för att nå de nationella målen. På så vis främjas en reell pedagogisk mångfald, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet för elever och föräldrar.

Med idéburna skolor avses den definition som tagits fram av utredningen Idéburna aktörer i välfärden, SOU 2019:56

Sammanfattning

Idéburna Skolors Riksförbund (ISR) välkomnar utredningen om ett förändrat betygssystem. Att det har varit stora problem med likvärdigheten är alla överens om och vi tror att den modell som utredningen föreslår kan komma tillrätta med en stor del av detta. ISR anser att utredningen landat i en bra balans mellan lärarsatta betyg och kalibrering av meritvärdet. Vi är mycket positiva till att man tydligt förmedlar att lärarnas kompetens att sätta rättvisa betyg är god och att betygen lämnas orörda efter kalibreringen.

ISR ser dock andra problem med att betyg och bedömning ges så stort utrymme i svensk skola. Betygsfixeringen i sig är ett stort problem, menar ISR och denna fråga kommer utredningen inte åt. Det vi ser i samtliga utredningar som nu läggs fram är att man åtgärdar symptom men inte tar tag i de grundläggande problemen. Även denna mycket omfattande förändring av betygssystemet, blir i sammanhanget en yttlig åtgärd. Grunden handlar om ett alltför stort fokus på betygen i sig, istället för att skapa förutsättningar för en skola där bildning och livslångt lärande är grunden och där det finns möjlighet för olika lärstilar, olika pedagogiker och olika sätt att lära, beroende på vem man är och hur man lär sig bäst. ISR vill se en skola där bildningsuppdraget får ta plats och där fokus är på lärande, inte på betyg och bedömning. Betyg i sig sätter fokus på det som är mätbart och skola och lärande handlar inte i första hand om sådan kunskap, utan om något mycket större än så.

Att betygsinflation förekommer är i längden oundvikligt, man lär sig till slut systemet. Men att det blivit som det är idag har med helt andra problem att göra, som bland annat bottnar i konkurrens mellan skolor i ett marknadssystem. Återigen tar man alltså inte itu med grundproblemet, utan ger sig på symptomen.

Sammanfattningsvis är ISR positiva till det förslag som utredningen lägger fram men ser att skolan har andra problem kopplade till betygen som kräver helt andra insatser än ett förändrat system för hur betygen räknas samman. En alltför stor fixering vid betyg har en skadlig inverkan på lärandet och står i vägen för utveckling av god undervisning. ISR föreslår i sammanhanget att man tittar på en betygsfri primärskola, som ett alternativ till dagens system.

ISR tillstyrker

- Att de lärarsatta betygen ska finnas kvar och att man poängterar att professionen har goda kunskaper att göra bedömningar av elevernas kunskaper.
- Att en mer fingradig skala tycks öka likvärdigheten i sig.
- Att betygsriterierna såsom de sett ut tas bort och istället ska betygen mätas mot ämnets syfte och mål.
- Att bedömningen är sammantagen och goda kunskaper inom en viss del av ämnet kan kompensera för sämre kunskaper inom en annan del.
- Att det är klokt att kalibrera meritvärdet och inte de enskilda betygen, eftersom det är främst inför ansökan till högre utbildning, som ett sorteringssystem behövs, och där fungerar meritvärdet väl.
- Att en kalibrering av något slag är nödvändig för likvärdigheten och de nationella proven kan vara ett sådant sätt.
- Att man minskar på antal bedömningstillfällen och att betygen framför allt ska ses som ett sätt att kommunicera kunskapsnivån till eleven och dess föräldrar.
- Att bedömningssamråd är en bra åtgärd för att öka likvärdigheten inom skolan.

Farhågor och synpunkter

Den främsta invändningen vi har, handlar om likvärdigheten. ISR representerar till stor del små skolor, där avgående årskurs 9 kan bestå av en enda klass och ibland med så få som 6-7 elever. Den modell som utredningen föreslår bygger på att det är större skolor med flera klasser, annars kan likvärdigheten inte garanteras. På en liten skola kommer det spela roll hur enskilda elever lyckas eller inte lyckas för hur meritvärdet, som ska användas för kalibrering, blir. På en större skola blir det utfallet inte lika tydligt men på små skolor kommer det kunna innebära att en enskild elev som har fått ett rättvist betyg, kan få sitt meritvärde sänkt om en annan elev oväntat gör ett mycket dåligt resultat. Med andra ord kan en elev med stark examinationsstress, som misslyckas på nationella proven, trots att hen egentligen har presterat på hög nivå, dra ner meritvärdet för en annan elev på skolan, som både har höga betyg och lyckats bra på nationella proven.

En annan farhåga är att det blir fler prov, istället för färre, för eleverna. Lärarna kan inte längre använda de nationella proven för att kalibrera de egna betygen, såsom man har gjort i och med att de ska "särskilt beaktas" i slutbetyget. För att säkerställa att de gör en rättvis bedömning är risken stor att de kommer att vilja ha andra prov som bekräftar elevernas kunskaper innan de sätter betyg. Risken är också att undervisningen styrs av det som mäts på de nationella proven och att dessa kommer att utformas för att lättare kunna rättas

centralt, dvs flervalsfrågor och frågor som endast har ett rätt svar. Detta styr undervisningen i en riktning mot enkelt mätbara faktakunskaper och bort från det som handlar om bildning och lärande på djupare plan.

En annan invändning handlar om kostnader och administration. Utredningens förslag innebär att Skolverket ska hantera samtliga årskurs nios slutbetyg efter skolavslutningen, kalibrera dem mot nationella proven och därefter kommunicera resultatet till alla elever. Det ter sig som en mycket resurskrävande hantering och som kommer att kosta mycket pengar. Till detta kommer också hanteringen av de nationella proven, som ska rättas centralt, till viss del av legitimerade lärare. Även detta är en enorm administration som kommer vara väldigt kostsam och svår att få till. Finns det tillräckligt många legitimerade lärare som vill ta på sig uppdraget att rätta nationella prov efter läsårets slut?

Slutligen ser vi en farhåga med legitimiteten för ett så tekniskt komplicerat system som det föreslagna. När något är alltför krångligt eller svårbegripligt, påverkar det tilltron hos dem som ska praktisera systemet. Vi anser också att tidplanen är alltför optimistisk. Att implementera ett nytt betygssystem, som dessutom är så pass komplicerat, kommer att ta tid och måste få göra det. Innan detta kan påbörjas ska det finnas en ny modell för nationella prov, ett system för automatisk och central rättning och en fungerande provplattform... Det känns minst sagt orealistiskt, inte minst med haveriet med de nationella proven i färskt minne. I samband med detta vill vi också påtala vikten av att kostnader för lösningar för att få det nya systemet att fungera, inte landar på de enskilda skolorna.

För Idéburna Skolors Riksförbund

Håkan Wiclander, ordförande

Maria Nordheden Gard, styrelseledamot

Epost: info@ideburenskola.se

Hemsida: www.ideburenskola.se